

3. Jakob Engel-Schmidt: *Du kan slå et folk ihjel bare ved at dræbe dets åndsliv*

Teksten er en kronik af Jakob Engel-Schmidt (født i 1983). Da teksten blev skrevet, var han kulturminister for partiet Moderaterne. Teksten er fra avisen Berlingske 10. maj 2023.

¹ Forestil dig dette tankeeksperiment. Du får udleveret et viskelæder og kan med det slette hele Danmarks historie og kulturelle arv – alle historiske bygninger, alle monumenter, alle vigtige personligheder, al litteraturen, al kunsten og hele den danske sangskat¹. Tilbage er et nøgent folk. Historieløse og kulturelt udslettet. Uden fælles identitet – hvori består så ⁵ folket? Det spørgsmål er blevet gjort skræmmende aktuelt med Ruslands invasion af Ukraine. En krig, der ikke alene har ramt de mange tapre soldaters liv, lemmer og land. Den har også sigtekornet stift rettet mod det ukrainske folks kulturarv, identitet og sjæl.

Mange husker nok billederne af teatret i Mariupol², hvor kvinder og børn havde søgt tilflugt fra krigens rædsler – blot for at opleve Putins blodige bomberegner smadre igennem ¹⁰ taget. Men teatret er langt fra det eneste eksempel. I krigens allerførste dage gik det ud over Ivankivs³ lokalhistoriske museum, og siden da er mere end 250 kulturelle steder enten helt eller delvist blevet ramt, melder UNESCO⁴.

Flere internationale rapporter, blandt andet fra amerikanske PEN⁵, har tydeligt vist, hvordan Putin bevidst går efter at plyndre museerne, smadre kulturarven, undertrykke ¹⁵ sproget og forhindre fællesskabet fra alle de steder, hvor den slags normalt udspringer fra. Alt imens han på sociale medier spreder falske nyheder om, at Ukraine ikke er et rigtigt land, men derimod en kunstigt skabt nation uden historie eller sprog.

Vi har været naive

I det lys har vi nok levet lidt i en naiv kulturpolitisk boble⁶ de seneste 25 år – og mange af ²⁰ os politikere er nok kommet til at se kulturlivet som lidt lyserød flødeskum på samfundskagen, i stedet for mørtlen⁷, der binder hele vores fælles bygning sammen. Kulturpolitikken har været noget, vi politikere dryssede lidt med. Ikke noget vi for alvor tog alvorligt eller prioriterede.

Mens Islamisk Stat bombede Baal Shamin Templet⁸ i Syrien, blev der på Christiansborg ²⁵ ikke skruet op for kulturbudgetterne – tværtimod. Da russiske trold⁹ og falske nyheder blandede sig i den amerikanske valghandling, affødte¹⁰ det herhjemme ikke en styrkelse af frie medier og public service¹¹ – tværtimod. Og nu hvor Putins kampvogne og propagandamaskine har nået Ukraine, findes der danske politikere, som ønsker at diskutere

¹ *den danske sangskat*: kendte og populære sange, der er en vigtig del af danskernes nationale identitet

² *Mariupol*: by i det sydlige Ukraine

³ *Ivankiv*: by i det nordlige Ukraine

⁴ *UNESCO*: afdeling af FN, der arbejder med uddannelse, videnskab og kultur

⁵ *PEN*: international organisation, der arbejder for ytringsfrihed og forfatters og journalisters rettigheder

⁶ *at leve i en boble*: at leve i sin egen verden

⁷ *mørtel*: et byggemateriale, der binder mursten sammen

⁸ *Baal Shamin Templet*: tempel fra oldtiden, som blev ødelagt i 2015 af Islamisk Stat i borgerkrigen i Syrien

⁹ *en trold* (her): en anonym person, som skriver provokerende indlæg på internettet

¹⁰ *at afføde*: at medføre

¹¹ *public service*: det at radio- og tv-kanaler arbejder for at oplyse befolkningen

nedlæggelse af kunstfonden¹² og gøre op med det armslængdeprincip¹³, der ellers blev
30 opfundet som modtræk til Nazi-Tysklands og Sovjetunionens brug af kunst og kultur til politiske formål.

Jeg peger ikke på nogen. For jeg har nok også selv været en af dem, der tænkte, at kulturpenge var snolder¹⁴ til slut på måneden. Men tiden kalder i den grad på, at alle politikere vågner op af tornerosesøvn¹⁵ og får kulturpolitikken ud af
35 »nice-to-have«-skuffen¹⁶.

Som Liva Weel¹⁷ sang så enkelt og så smukt: »Den, som holder sjælen rank, kan aldrig blive træl¹⁸. Ingen kan regere det, som vi bestemmer selv«. For mig indrammer dette præcis kulturens betydning – kulturen som selve symbolet på det at være et frit land. Hvor vi kan »bestemme selv«. Det må vi ikke tage for givet. For i Danmark har vi masser at
40 beskytte og kæmpe for. Alle vores samlingspunkter på kryds og tværs. Alle vores aha-oplevelser¹⁹ i mødet med kunsten. Alt det, der gør os til os.

Netop det viser den første kulturpolitiske redegørelse i mere end 25 år, som jeg netop har afleveret til Folketinget. Vi er en nation af folk, der snører sportsskoene og stempler ind²⁰ i idrætshallen. Faktisk har idrættens hovedorganisationer aldrig haft flere medlemmer
45 end nu.

Vi samles om kulturen

Vi er et land, hvor naboer mødes på folkebibliotekerne, der i 2019 havde mere end 37 millioner fysiske besøg. Nogle kommer for bøger om sjældne hunderacer eller strikkeopskrifter, andre for fantasy-bøger eller forskningsartikler – men alle kommer derfra lidt
50 tættere på fællesskabet.

Vi er flokdyr, der samles i teatret, til koncerter, på museerne, i kulturhusene, i gadeidrætten eller i de lokalhistoriske arkiver. Alt sammen steder, hvor vi danskere opsøger fællesskabet og er nysgerrige på fortolkningen af vores fælles liv og historie. Nogle er til ballet – andre til Keld og Hilda²¹. Men grundlæggende er vi til fællesskabet.

55 Men selvom der er masser af positive nyheder i redegørelsen, er der også det modsatte, der burde give alle politikere panderynker: Der er for eksempel 30 procent af danskerne, der ikke – eller kun sjældent – benytter kulturtilbud som biblioteker, højskoler, museer, koncerter eller scenekunst.

Det er nedslående og kalder på politisk handling. Når redegørelsen debatteres i Folke-
60 tinget 23. maj, håber jeg, vi politikere vil droppe skåltalerne²² og i stedet komme med konkrete bud på, hvordan vi får alle med i fællesskabet.

Det gælder særligt også børn og unge, som er den anden gruppe, jeg er bekymret for. Da jeg var barn, tonede Bamse og Kylling²³ frem på skærmen klokken 18-nul-dut²⁴, og sad

¹² *kunstfonden*: Statens Kunstfond uddeler arbejdslegater til forfattere, billedkunstnere, musikere osv.

¹³ *et armslængdeprincip*: en regel om, at politikere ikke bør blande sig i detaljer i den måde, man uddeler penge på

¹⁴ *snolder*: slik eller lækkerier

¹⁵ *tornerosesøvn*: at sove ligesom Tornerose i eventyret; at være uskyldig og naiv, så man ikke opdager en fare

¹⁶ *nice-to-have* (engelsk udtryk): noget som er rart at have, men ikke særlig vigtigt

¹⁷ *Liva Weel* (1897-1952): skuespiller og sangerinde, der især var kendt for sange, som var kritiske over for nazisterne under 2. verdenskrig

¹⁸ *en træl*: en slave

¹⁹ *en aha-oplevelse*: en følelse af pludselig at forstå noget

²⁰ *at stemple ind*: at møde op

²¹ *Keld og Hilda*: ægtepar, der synger danske popsange

²² *en skåltale*: en positiv tale, der ikke nævner noget kritisk

²³ *Bamse og Kylling*: hovedpersonerne i en kendt serie for børn på DR

²⁴ *klokken 18-nul-dut*: præcis klokken 6 om aftenen

jeg ikke klar, så gik jeg glip af det, som alle mine klassekammerater på Birkerød skole sad
65 og så præcis på samme tid. Bagefter? Ja, så var der ikke mere skærmtid den dag. I dag bruger 41 procent af børn og unge mellem 11 og 19 år mere end fire timer om dagen på skærme. Det er saftsuseme²⁵ høje tal, uden vi kender effekten på lang sigt.

Her kan de chatte med den AI-chatrobot²⁶, der allerede er rykket ind på Snapchat²⁷ – helt uden at vi som samfund egentlig har diskuteret, om det er en god idé. Og når de ser andet
70 indhold, præsenteres de med hjælp fra uigennemskuelige algoritmer²⁸ for tusind forskellige ting i et individuelt tilrettelagt univers, hvor størstedelen af indholdet i øvrigt er skabt uden for Danmarks grænser.

Der er dældulme²⁹ langt fra det fællesskab, vi voksne tager for givet, og til det liv, som vores børn og unge er på vej ind i. Ligesom vi voksne – og politikere – har meget lidt mulig-
75 hed for at kontrollere, hvad der egentlig foregår derinde på de digitale platforme. For hvad er det lige for et fællesskab og med hvem? De spørgsmål tror jeg, vi sammen bliver nødt til at adressere de kommende år. For selvom dansk kulturliv grundlæggende står stærkt, aner vi ikke, hvordan verden ser ud om 30 år. Men vi har et ansvar for at sikre, at vi fortsætter og styrker vores fælles blik og perspektiv på hinanden og Danmark, ligesom kulturen kan
80 være vores spejlbillede rettet mod udlandet.

Udgangspunkt for den fælles fortælling

Vi har brug for kulturen som fundamentet for vores nationale fortælling – som både udgangspunktet og endemålet for demokrati, dannelse, tolerance, retsstat, ytringsfrihed, forenings- og forsamlingsfrihed, frisind og kritisk tænkning.

85 I et frit demokrati sker det ikke kun i nyhederne, som ni ud af ti danskere heldigvis stadig ser. Men i særdeleshed gennem kunsternes blik og fortolkning af den virkelighed, vi er sammen om at skabe. På bibliotekerne, i musikken, på museerne, i litteraturen, i scene- kunsten, filmkunsten osv.

Og nej. Kunst og kultur skal ikke død og pine³⁰ have en funktion. Det må også gerne bare
90 være flot, sjovt eller hammer³¹ hyggeligt. Men selv i de tilfælde er kulturen med til at skabe den forbundethed, der måske aldrig nogensinde har været vigtigere end nu. Gennem fælles oplevelser og referencepunkter. Lad mig da her til slut bare citere fra endnu en sang (denne gang dog med lån fra den norske sangskat). Nordahl Grieg³² stillede det åbne spørgsmål: »Hvad skal jeg kæmpe med, hvad er mit våben?« Og han
95 svarede selv: »Stands deres drift mod³³ død, stands det med ånd³⁴ – krig er foragt for liv, fred er at skabe³⁵.« Vi kan næppe stoppe al ondskab. Men vi er verdensmestre i at skabe. Sammenhængskraft og fællesskab. Det skal vi fortsætte med at være.

---

²⁵ saftsuseme: gammeldags bandeord

²⁶ en AI-chatrobot: et computerprogram, der bruger kunstig intelligens til at efterligne menneskelig kommunikation og indgå i dialog med brugere

²⁷ Snapchat: socialt medie, der ofte bruges af børn

²⁸ en algoritme: et system, der bl.a. bruges til at indsamle data om brugere og vise dem relevante reklamer og nyheder

²⁹ dældulme: gammeldags bandeord

³⁰ død og pine (gammeldags udtryk): for enhver pris, absolut

³¹ hammer (slang): meget

³² Nordahl Grieg (1902-1943): norsk forfatter

³³ en drift mod noget: en bevægelse henimod noget, en tendens til noget

³⁴ ånd (her): intelligens, viden og kultur

³⁵ De to citater er fra Nordahl Griegs sang *Kringsat af fjender*, som blev skrevet i 1936 og blev et symbol på modstanden mod nazismen